

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק י"א

הנבואות השונות בפרק עוסקות בנושא משותף - הדימוי לרועים ולצאן. החלק הראשון [א-ג] מתאר מראות וקולות מזעזעים של שריפה, חורבן והרס. לאחר מכן מתוארים שני מעשים סמליים כל אחד מהם מתאר סוג של רועה שלילי. במעשה הראשון [ד-יד] מצוה ה' על הנביא לרעות את 'צאן ההריגה', המיועד לשחיטה. הנביא רועה את הצאן ואחר כך נוטש אותו לגורלו, דבר שמסומל בגדיעת שני מקלות הרועים. ולבסוף הוא מקבל את שכרו ומשליך אותו אל 'היוצר'. במעשה השני מצטווה הנביא לנהוג כרועה אוילי' סמל להפקדת שליט מושחת על הארץ.

הנבואות בפרק זה ובפרק שלאחריו מלאות רמזים וסמלים סתומים, המפרשים נתנו פירושים שונים לאותם רמזים, אך עם זאת קשה להכריע למה כוונתן.

1.

'פֶּתַח לְבָנוֹן דָּלְתֵיךָ וְתֹאכַל אֶשׁ בְּאַרְצֵיךָ' [א]

לאחר הקריאה הכללית ללבנון באות ארבעה קריאות דומות: זעקות השבר של הברושים והאלונים, יחד עם קולות הרועים והכפירים הזועקים על החורבן.

כלפי מי מכוונים דברי הנבואה? שימו לב לזיקה בין נבואה זו לסוף הנבואה הקודמת, לעומת זאת לקשר שלה לנבואה הבאה. כיצד משפיעות זיקות אלה על פרשנותה?

ראו את דברי הגמרא [יומא לט, ב]: 'ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין, ולא היה לשון של זהורית מלבין, ולא היה נר מערבי דולק, והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן, עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: היכל היכל! מפני מה אתה מבעית עצמך? יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב, וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא: פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארצך.'

לעומתם ראו את פירוש **הרד"ק**: 'ויתכן לפרש סמוך לענין אשר למעלה ממנו על אבדון הבבליים וכזה הוא דעת יונתן שתרגם: 'פתחו עממיא'.

2.

פֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יְרֵעָה אֶת צֶאֱן הַהֲרָגָה [ד] הנביא רועה את הצאן ולוקח שני מקלות לשם כך.

א | עקבו אחרי השלבים ביחס אל הצאן החל מהרועים הקודמים [ד-ה] דרך פעולותיו של הרועה החדש, ובחנו את ההידרדרות החלה בהם.

ב | המעשה הסמלי והחריף ביותר הוא בגדיעת שני מקלות הרועים: מה מסמלת גדיעתם של המקלות [ג, יד]? מעשה סמלי זה מזכיר את מעשהו הסמלי של יחזקאל [ל"ז, טז-יז]: מה ההיפוך החל ביחס ה' ליהודה וישראל בין שתי הנבואות?

פרק י"ב

הפרק מתאר את המלחמה של העמים על ירושלים ויהודה באחרית הימים. בחלקו הראשון מתואר כשלון המצור ששמים האויבים סביב ירושלים [ב-ט]. ובחלקו השני מתואר המספד הגדול שיהיה בירושלים לאחר המלחמה [י-יד]. הפרק נחלק לפסקאות הפותחות במילים 'ביום ההוא' ומפרטות את שלבי ההתרחשות השונים באחרית הימים. ברקע הנבואה נבואות אחרית הימים - הצלת ירושלים מצבא אשור הצר עליה בימי חזקיהו, חזון מלחמת גוג ומגוג, ועוד.

3.

הנבואה פותחת בשני דימויים מיוחדים למצור שיוטל על ירושלים [ב, ג], בחנו את הסגנון והתוכן המשותפים לשני הדימויים: כיצד יענשו העמים שיבואו למצור ומה הקשר בין העונש למצור?

4.

בשלב הבא מתוארת הכאת הסוסים ורכביהם בעיוורון. מכה דומה מופיעה בסיפור אחר - במל"ב ו', יד-יח. מה מסמל העיוורון מחד ופקיחת העיניים מאידך בשני הסיפורים [ראו בייחוד פס' טז-יז שם]? היזכרו גם במשמעותם הסמלית של הסוס והרכב בנבואת זכריה לעיל ט', י; י"ה.

5.

במהלך הנבואה מתייחס הנביא לירושלים וליהודה לסירוגין מספר פעמים [ב, ה, ו, ז]. עקבו אחרי שלבים אלה ובדקו את היחס בין יהודה לירושלים בכל שלב:

א | מה היחס בין ירושלים ליהודה בשלב הראשון [ב]? ראו את דברי **ראב"ע**: 'גם על יהודה - שהגוים יכריחו

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ישראל העומדים בארצם שהם רחוקים מירושלם ולא באה גאולתם ללכת עמהם לצור על ירושלם. לאור פרשנות זו מהי משמעות פקחת עין על בית יהודה בפסוק ד? היזכרו במכת החושך במצרים ותפקידה.

ב | פסוק ו כולל דימוי של יחס יהודה ליכל העמים סביב, המקביל לדימוי יחס ירושלם ליכל העמים סביב בפסוקים ב-ג, ושונה ממנו. כיצד משתלב דימוי זה עם התפקיד של יהודה בנבואה?

ג | 'וְהוֹשַׁע ה' אֶת אֶהְלֵי יְהוּדָה בְּרֵאשִׁיטָה' [ז] בשלב האחרון נזכרת הקדמת תשועת יהודה לירושלם - מה טעמה של קדימות זו ומניין חשיבותה דווקא במלחמה זו? התייחסו להבדל בין הביטוי: **אהלי יהודה** מול **בית דוד** ויושב ירושלם. ראו גם את דברי **הראב"ע**: 'קודם ישועת ירושלם יושיע השם אהלי יהודה, שהם מחוץ לעיר עם מחנות האויב. כדרך שאמר למעלה 'ועל בית יהודה אפקח את עיני וכל סוס העמים אכה בעורו'. ולמה בראשונה אושיע את אהלי יהודה, 'למען לא תגדל' בעבור שלא יוכלו להתפאר בית דוד ויושב ירושלם שהם בתוך העיר עם המשיח ולא תגדל תפארתם על בני יהודה ידינו הושיעה אתכם.'

6.

המלחמה מסתיימת במספד גדול ומה, המפורט בפסוקים י-יד. עיינו בשני הפירושים המובאים **ברש"י**: מי הוא הדקור שעליו סופדים, מדוע המספד כה גדול, ומה הקשר למלחמה לפי כל פירוש? והביטו להתאונן על אשר דקרו בהם האומות והרגו בהם בגלותם, וספדו עליו - על אותו הרג, כמספד על היחיד - כאשר יספוד איש על בן יחידו. **ורבותינו** דרשוהו על משיח בן יוסף שנהרג.

הרחבה - 'כְּמִסְפַּד הַדְּרִימון בְּבִקְעַת מְגִדוֹן'

בקעת מגידו נמצאת בחלקו המערבי של עמק יזרעאל ונקראת על שם מגידו, העיר הגדולה שהיתה בו בתקופת המקרא. בבקעת מגידו עברו שלוש דרכים ראשיות, ומטעם זה נעשה המוצא הדרומי של בקעת מגידו בעל חשיבות אסטרטגית והבקעה היתה למקום קרב טבעי. בשנת 609 לפנה"ס ביקש יאשיהו לעצור בבקעת מגידו את מסע פרעה נכה שנע צפונה לעזרת האשורים שנלחמו באזור פרת. בנבואת זכריה נזכרת בקעת מגידו כמקום שבו יושמדו צבאות העמים אויבי יהודה אשר יעלו עליה באחרית הימים ועל המספד שיערך בירושלם לחללי המלחמה ההיא. תרגום יונתן בן עוזיאל קושר בין שני האירועים, ותרגומו של פסוק זה נחשב לפי הגמרא לאחד הסודות שהתגלו בעזרת התרגום [מגילה ג, א]:

תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל... שכתוב 'ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדרימון בבקעת מגידו' ואמר רב יוסף אלמלא תרגומו של פסוק זה לא היינו יודעים מה הוא אומר. ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד של אחאב בן עמרי שהרג אותו הדדרימון בן טברימון ברמות גלעד וכמספד של יאשיהו בן אמון שהרג אותו פרעה נכה בבקעת מגידו.

perek.matan@gmail.com

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק"

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלם | טל': 02-5944555

זכריה י"א-י"ב

לנבואת זכריה על בקעת מגידון יש מקום חשוב גם במסורת הנוצרית, המתארת בעקבות חזון זכריה את הקרב האחרון שיערך בין כוחות הטוב לכוחות הרע באחרית הימים ב'ארמגדון'. שם זה מופיע בגרסה היוונית של הברית החדשה, והוא בשימוש במרבית שפות העולם הנוצרי, ובכללן אנגלית, ומהן הגיע חזרה אל העברית. כמו במקרים רבים של שאילת שמות מקומות משפת המקור לשפות אחרות, הכינוי הגיאוגרפי, הר במקרה זה, "נבלע" בתוך השם ו'הר מגידון' הפך ל'ארמגדון'.

ביאורי מילים

פרק י"א

- [ב] **אֲשֶׁר אֲדָרִים שְׂדָדוּ... כִּי יֵרֵד יַעַר הַבְּצִיר:** יערות גדולים ועבותים נהרסו.
- [ג] **קוֹל יִלְלַת הָרָעִים כִּי שְׂדָדָה אֲדָרְתָם:** הרועים מיללים על אבדן הצאן.
- קוֹל שְׂאֲגַת כְּפִירִים כִּי שְׂדָד גְּאוֹן הַיַּרְדֵּן:** האריות המסמלים את המנהיגים שואגים על חורבן גאון הירדן, המכוסה צמחיה עבותה ובו מתגוררות חיות הטרף.
- [ד] **וּמְכַרְיָהוּן יֹאמְרוּ בְּרוּךְ ה' וְאֶעֱשֶׂה:** המוכרים שמחים על מכירתם ומברכים עליה.
- [ז] **לִכֵּן עֲנִי הַצֹּאן:** יש שקוראים כמילה אחת - לכנעניי הצאן, כלומר, הוא רעה את צאנם של הסוחרים בצאן.
- [ח] **וְאֶכְחַד אֶת-שְׁלֶשֶׁת הָרָעִים בְּיַרְח אֶחָד:** סילק את שלושת נערי הרועים שתחתיו בחודש אחד.
- [יא] **וְתַפֵּר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּדְעוּ כֵן עֲנִי הַצֹּאן הַשְּׂמֵרִים אֲתִי כִּי דָבַר ה' הוּא:** בעקבות גדיעת המקל מבינים הסוחרים שזהו מעשה סמלי בדבר ה'.
- [יג] **אֲדָר הַיָּקָר אֲשֶׁר יִקְרָתִי מֵעַלֵּיהֶם:** משפט קשה. יש שפירשו שה' ציווה להשליך את השכר אל האוצר, ובו יבנה בעתיד המקדש ש'הופשט' מעל העם.
- [טו] **כָּלִי רָעָה אֲוֹלִי:** הנביא מצטווה לקחת תרמיל של רועה, ולנהוג כרועה טפש ואכזרי.
- [יז] **זָרְעוּ יָבוֹשׁ תִּיבֹשׁ וְעִין יִמְיִנוּ כָּהָה תִּכְהָה:** קללה לרועים שידם ועינם יפגעו.

פרק י"ב

- [ב] **הִנֵּה אֲנֹכִי שֵׁם אֶת יְרוּשָׁלַם סָף רַעַל לְכָל הָעַמִּים סָבִיב:** סף הכניסה לירושלים יהיה מקור רעל שיביא למותם של הצרים עליה.
- [ג] **וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשִׁים אֶת יְרוּשָׁלַם אֲבָן מַעֲמָסָה לְכָל הָעַמִּים כָּל עַמֻּסְיָה שְׂרוּט יִשְׂרָאֵל:** ירושלים הבצורה מדומה לאבן שמכבידה ופוגעת במי שמנסה להרימה.
- [ה] **אֲמָצָה לִי יִשְׁבִי יְרוּשָׁלַם בַּה' צַבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם:** מנהיגי יהודה יעודדו את יושבי ירושלים להתחזק בה'.
- [ו] **כְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעַצִּים וּכְלִפִּיד אֵשׁ בְּעַמִּיר:** דוד המלא גחלים ואש המבעיר את העצים שסביבו, ולפייד אש המבעיר את ערימות העמיר שתחתיו.
- [ז] **וְהָמָר עָלָיו כְּהָמָר עַל הַבְּכוֹר:** הבכי יהיה מר וקשה כבכי על מות ילד בכור.

perek.matan@gmail.com

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק"

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

4

מתן ומה

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennett Women's Institute for Torah Studies